P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON *
LIBER PRIMUS.

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Di cœptis, nam vos mutastis et illas,

* *Metamorphoseon*, non *Metamorphoseos* inscriptum esse hoc opus ab Auctore, MSS. optimorum, auctorum hoc carmen laudantium, Planudis in metaphrasi græca, et Græcorum, ad quorum imitationem Noster hæc scripsit, evincunt auctoritates, quas vide ap. Heins. Neque usus linguæ permittit, tot transformationum corpus *metamorphosin* vocare.

1. *In nova fert animus* etc. Primis quatuor versibus continetur et argumenti expositio, et, ut in didactico carmine, invocatio Deorum. Brevitate, simplicitate, modestia se commendat hoc carmen. — *Fert animus*, intell. *me*, impellit me; quod est simpliciter, volo, cupio. Sic etiam infra vers. 775; et A. A., III, 467. Aliorum poetarum loca collegit Drakenb. ad Silium, XVII, 294. — *In nova mutatas formas corpora* per hypallagen dictum volunt, pro *corpora in novas formas mutata*, ut dixit Noster, II, Trist. 556. Sed non opus est, ut ad hypallagen confugiamus. *Formæ* nunc sunt corpora ipsa, qua formam habent, ut infra, vers. 436; et, XV, 172, *species* et *figuræ*. Noluit dicere, corpora prisca mutata esse in nova, aut formam priorem in aliam, sed posuit verba duo, quæ eodem redeunt. Et maluit formas *in corpora mutatas*, quam alterum, partim quia illud exquisitius et magis poeticum, partim quia mutatio forma potissimum fit conspicua. Itaque et alibi memorat, cecinisse se, *mutatas formas*, ut I, Trist. I, 117, et VII, 13, Neque male sic Græcum μεταμορφώσεις quasi interpretatus est. Nimis anguste Burm. quem sequitur Schirachius, de solis hominibus accipit; insunt enim et aliarum rerum metamorphoses. Ii vero argutantur, qui poetam consulto carmen de corporum transformatione a verborum permutatione exorsum esse contendunt.

2. *Di cœptis* etc. Causam affert propriam, quare sibi non unum et alterum Deum, non Musam aliquam, sed omnino Deos adspirare velit; auctores enim rerum dicendarum fuerunt: *nam vos* etc. Difficultas quam movet multis τὸ *et*, facili, opinor, tollitur negotio, si sententiam in hunc modum concipias: Di, vestrum est me adjuvare, quan-

Digitized by Google

Adspirate meis, primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
I. ANTE, mare et tellus et quod tegit omnia cælum,

dòquidem vos non modo cætera regitis, verum *etiam* formas illas mutastis, quas ego hoc carmine persequar. Cui hoc displicet, is e lectionis varietate præferat *easdem*. Non bene Kœppen. *nam et* conjunxit atque per *etenim* explicuit. — *Vos*, Palat. Barneg. unus Ham. a m. pr. et schedæ Leod., *Di;* quæ repetitio concinna Heinsio videbatur et nervosa: immo inepta foret. Potius *mutare* consulto repetitum. *Di* tamen dedit Mitscherl. — *Et illas*. Codd. quidam *easdem*. Francius parum feliciter conj.: vel *nam vos mutastis in illa*, vel *namque has mutastis in illa*.

3. *Adspirate meis*. Adeste, favete; metaphora sumpta a navigantibus quibus vento adspirante opus est. Hæc invocatio parum solemnis pro tanto et tam gravi opere. Virg. Æn. lib. IX, 525: *Vos, o Calliope, precor, adspirate canenti*. Ed. — *Primaque ab origine mundi*. Post Lucret. phrasis fere solemnis in hac re: vid. Ciofan. Bene et ambitum operis et naturam propriam in limine indicat.

4. *Perpetuum*. Codd. nonnulli *continuum*, improbante Burm. Utrumque eodem redit. Etiam Plin. VII, Ep. IX, 9, *continuum carmen* eodem sensu. Ad naturam operis declarandam delectum est vocabulum, *perpetuum*, non interruptum, una serie procurrens; ut apud Cic. Verr. I, 4, *perpetua oratio*, et Or. II, 54, *sermonis perpetuitas*. Ergo *perpetuum carmen*, in quo fabulæ omnes in unius corporis speciem conjunctæ sunt: a qua virtute laudem insignem Ovidius meruit. Simili fere modo Horat. I, Od. VII, 6: Athenas *carmine perpetuo celebrare*, omnes Athenarum laudes justo ordine persequi. — *Deducite*, inde ab initio usque ad finem mihi scribenti adeste. Ducta est metaphora a lanificio, ubi fila *deducuntur* per radios, IV, 36. Usitatum autem est, scribendi operam cum textura et lanificio comparare. Vid. Burm. ad Am. I, 14, 7. Poeta *deducit* argumentum, quum id tractat ab initio usque ad finem Trist. II, 560: *In tua deduxi tempora, Cæsar, opus*. Sed nunc modeste translatum ad Deos. — *Ad mea tempora*. Usque ad ætatem, ad memoriam meam: ad principium scilicet imperantis Augusti. *Ed.* — Cæterum hoc totum exordium adeo displicebat Scaligero poet. lib. VI, pag. 862, ut ipse novum substitueret, sed invita Minerva; et gravissimas temeritatis suæ pœnas dedit tum aliis, tum Capoferreo.

5. *Ante, mare et tellus* etc. *Creatio mundi*, metamorphosis omnium prima, eademque gravissima. Amplexus autem est poeta, suoque modo exornavit sententiam, quæ jam olim fuerat Ægyptiorum. Horum enim in scitis erat, auctore Diog. Laërt. procem. s. 10, ἀρχὴν εἶναι τὴν ὕλην, εἶτα τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ αὐτῆς διακριθῆναι, καὶ ζῶά τινα ἀποτελεσθῆναι: quam sententiam latius explicat Diodor. Sic. Tom. I, p. 11, ubi multa et his nostris, et iis, quæ infra, vers. 416 sqq., traduntur, quam simillima, nisi quod ibi omnia sine interventu et opera Dei, solis naturæ legibus perficiuntur. Noster autem multo sanior cum præstantissimis Græciæ philosophis opificem sapientem adhibet, cujus vi ac numine

Digitized by Google

Unus erat toto Naturæ vultus in orbe,

singula et segregata, et disposita, et exornata sint. Duci etiam potuerunt primæ hujus loci lineæ (quæ erat Burm. opinio) ex Apollon. Rh. Argon. I, 496; ubi Orpheus cecinisse dicitur, ὡς γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα: quem loc. certe respexit Virg. Ecl. VI, 30 sqq. Kœppennio et Lenzio Ovidius omni h. l. Anaxagoræ placita secutus esse videtur: non adsentior. Anaxagoras tot elementa statuit, quot corporum genera; Noster cum Empedocle quatuor tantum. Tum Anaxagoræ Νοῦς non nisi primum motum elementis dat; quo facto vires Naturæ reliqua perficiunt; sed h. l. *opifex rerum* cuncta absolvit. Sed primum usque ad vs. 20, rudem illam molem describit, ex qua Deus singula evolverit mundumque creaverit. Erat enim communis veterum philosophorum error, Deum ex materia quadam, subordinata quidem ipsi, æterna tamen, mundum finxisse; quam materiem Noster, Theogoniarum auctores secutus, atque Orphicos, *Chaos* vocat. Hesiod. Theog. 116: Πρώτιστα χάος γένετο. Locus satis elegans, si verba spectes, cæterum non exigendus ad physicas rationes, ut monuit etiam Baylius in Diction. — *Ante, mare et tellus.* Hanc lect. Vivianus e suo Cod. notaverat. Eamdem, quum etiam in uno Medic. exstaret, recepit Heins. servavitque Burm., et ille addit, posse etiam *erat* in *erant* mutari. Revocassem ego alterum *Ante mare et terras*, ut longe plurimis auctoritatibus fultum et multo facilius, nisi vidissem, Seidenstikerum in libro *Philologisch-pedagogisches Magazin* a Wiedeburg. Helmst. ed. Vol. I, p. 3, et Vol. II, p. 1, atque Lenzium, acriter pro Heins. ratione stare. Urgent illi hoc, eam esse difficiliorem, adeoque veriorem; quanquam Ovid. non impeditiora amat, sed faciliora præfert. Sine dubio lector aliquis, aut librarius, cui loca in notis allata succurrebant, hunc illis similem efficere voluit, mutato *terras* in *tellus.* — *Ante*, ante rerum originem. *In principio* dixit legislator Judaicus. *Mare* igitur et reliqua, *unus vultus erat*, dictum foret, ut Art. Amat. II, 468: *Unaque erant facies sidera, terra, fretum*, et Fast. I, 106: *Ignis, aquæ, tellus unus acervus erant*, quibus locis nostrum illustrat Heins. et quæ expressa videntur ex Euripid. Menalip. fragm., p. 454, tom. 2, edit. Lips., ubi Menalippe ait, se a matre accepisse, Ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία. Verum sic molesta sunt verba *Naturæ* et *toto in orbe.* Displicet etiam *ante* sic in principio operis, ubi nihil præcessit ad quod referatur. Vix ergo dubito præferre alteram lectionem, ab Heinsio duorum Codd. auctoritate pulsam, *Ante mare et terras et quod tegit omnia cælum*, antequam mare et reliqua exornarentur, in toto orbe unus vultus Naturæ erat. Sic nihil hic impeditum. Non autem poeta, quæ erat Seidenstikeri opinio, hic elementorum numerum in ipso limine præcipere voluit, sed mundi partes e vulgari divisione nominare. — Nost. codd. A. B. habent *Ante mare et terras.* — *Quod tegit omnia*, ὁ περιέχων τὰ πάντα Græcis dicebatur cælum: *cæli tegmen*, Cic. Nat. D. II, 14; *cæli amictus*, Lucr. VI, 1131.

6. *Unus vultus.* Una species, una forma, in qua nullæ partes variarum figurarum discerni possent. Hora-

Digitized by Google

Quem dixere Chaos, rudis indigestaque moles;
Nec quidquam, nisi pondus iners; congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan;
Nec nova crescendo reparabat cornua Phœbe;
Nec circumfuso pendebat in aere Tellus
Ponderibus librata suis: nec brachia longo

tius, I, 1, 90: *Vultus mutans Proteus.* Claudian. 87, 1: *Quis dedit innumeros uno de marmore vultus?* Et h. l. cum dilectu. — *Toto.* Schol. ined. Senecæ ad Thyest. 832, legit *primo* quod non invenustum videtur Burm. Immo otiose additum foret; *toto* contra bene respondet τῷ *unus.* — *Naturæ.* Parentis et auctoris omnium rerum. Natura enim vis est quædam qua omnia nascuntur; quam Seneca nihil aliud esse quam Deum sentit. *Ed.*

8. *Iners.* Inutilis, nisi quid inde formatum esset. Sic Virg. Georg. I, 94: *glebæ inertes*, inutiles, nisi comminuantur. De informi et inculta mole nolim cum aliis accipere, quia id jam præcessit. Sed quam nos *inertiam* intelligimus, ea vs. 16, 17, describitur. — *Semina rerum*, elementa, στοιχεῖα, unde omnia nata esse creduntur. — *Discordia*, invicem pugnantia, vid. vers. 19, 20. Pugnabant autem, quippe *non bene juncta*, contraria, dissortia, non congrua. Heroidd. XIX, 173 amor et reverentia *malæ res junctæ.*

9. *Discordia.* Heins. conj. *dissortia.* Frustra: *male junctæ* potius sunt dissortes. Inde vero oriebatur *discordia* illa, quam Auctor, 18—20, persequitur.

10. *Nullus adhuc* etc. Cavendum est poetæ, ne in notionibus generalibus subsistat; itaque et Noster copia poetica præcipuas mundi partes enumerat, quæ nondum *digestæ* fuerint. Sed vide, quam suaviter exornaverit tenuia illa, nondum erat sol, nondum luna, etc. Pro his partibus nominantur personæ mythologicæ, quibus hic locus mirifice animatur. Itaque et *Tellus* litera majuscula in initio dedimus. Sol non Phœbus, vr. sed ex antiquiore mytho *Titan;* natus enim est ex Hyperione, uno ex Titanibus. Hesiod. Th. 371: *Titania astra.* Virg. Æn. VI, 725. Lunam a propria, quam habet, luminum varietate designat.

12. *Circumfuso.* Nam terræ aerem undique circum fluentem subjici Physici demonstrant. Sic Tibul. IV, 1, 151: *circumfuso considit in aere tellus.* Sic ipse Ovid., Fast. lib. VI, vers. 269, hanc terræ in medio suspensæ ἰσοῤῥοπίαν luculenter exsequitur: *Terra pilæ similis, nullo fulcimine nixa, Aere subjecto tam grave pendet onus.* Ed.

13. *Ponderibus librata suis.* Oscillans gravitate sua æquilibrio servato, ita suspensa, ut æqualitate ponderum æquilibrium servaret, nec in alterutram partem inclinaret. Loca Veterum similia congesserunt Ciof. et Heins. Kœppen. monet, cogitandum esse orbem planum ita impositum axi, ut ambæ orbis partes æquilibrium servent. Antiquissimi sane poetæ putarunt, terram esse

Digitized by Google

Margine terrarum porrexerat Amphitrite;
Quaque fuit tellus, illic et pontus et aer :
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aer; nulli sua forma manebat,
Obstabatque aliis aliud : quia corpore in uno

orbem planum; sed, quod jam Thales, Anaximander et alii docuerunt, formam ei esse globosam, et Romani constanter crediderunt, iidemque nihilominus eam *ponderibus libratam suis* dixerunt.

14. *Amphitrite.* Noster cod. A. *Amphitrites.* Neptuni uxor, Dea et domina Oceani: *nondum brachia*, aquas suas, *porrexerat*, effuderat, *longo margine*, circa longas oras terrarum.

15. *Quaque fuit tellus* etc. Olim edeb.: *Quaque erat et tellus.* Porphyr. ad Horat. III, Od. IV : *Quaque fuit tellus; illic et pontus, ut aer.* Hoc placuit Jac.-a-Cruce, eo quidem sensu, ut post *Quaque* (ubique) *fuit tellus* suspendatur oratio, tum inferatur *illic et pontus* (fuit) *ut* (ubi) *aer.* MS. Francof. et alii, *Ut qua erat et tellus, illic.* Burm. suadebat: *Utque fuit tellus illic, ubi pontus et aer, Sic erat* etc.; ut similitudo inferatur. Eundem in sensum Heyn. Observ. ad Tibul. IV, 1, 39, mallet: *Utque erat et tellus illic, qua p.* Aut hoc, aut Burm. præfert Kœppen., quia in nostra lectione (quam Heins. ex uno Medic. recepit, et quæ non multum aberrat a Porphyr.) repetitur, quod jam dictum sit ante. Sed hac redundantia non offendetur, qui comparaverit, quæ ad vers. 90, 206, 292, 401, monuimus. — Codd. nostri A. B. *Quaque erat et tellus.* — *Quaque fuit* etc. Ut hactenus *indigestam* molem descripsit, sic nunc ad verba *congesta eodem* et vers. seq. ad *pondus iners* redit. — *Quaque*, ubicunque. Sed nexus commodus cum antecedentibus desideratur. Vide igitur Varr. lect. Forte melius poeta omnem h. l. usque ad vers. 20 omisisset. Non enim erat, cur post superiora lectorem moneret, *instabilem* fuisse *terram* etc.

18. *Obstabatque* etc. Pugna autem illa, vers. 18–20, talis est, ut vix in cogitationem cadat. *Instabilis*, si passive accipis, qua insisti, in qua pes figi nequibat, nove quidem et paulo insolentius dictum erit, sed bene conveniet τῷ *innabilis*. In limoso illo acervo nec pes figi poterat, terra enim subacta erat multis aquis; nec natari, aqua enim terram dissolutam ferebat; nec denique cerni quidquam (χάος ἐρεβῶδες), lucis enim, etc. Verissime igitur erat *pondus iners ein untauglicher Klumpen.* Et multum sibi indulserunt Veteres in usu adjectivorum in *bilis* desinentium : vid. Perison. ad Sanctii Min. I, XV, 4; et Creech. ad Lucret. I, 11. Sin activam vim et hic præferas, *instabilis tellus* erit, quæ nondum firmum et immotum locum tenebat, nondum erat *terra continens.* — *Nulli sua forma manebat*, nulli certa et perpetua forma erat; nam veluti fermentatione quadam miscebantur. — *Nulli manebat.* Hoc verbum admittit geminum casum, accusat. et dativ.; sed pro *exspecto*, tantum accusat. Virg. Æneid. IX, 298 : *nec partum gratia talem Parva manet*; et paulo post, 302 : *Hæc eadem matrique tuæ, generique manebunt*; et Ci-

Digitized by Google

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus et melior litem Natura diremit:
Nam cælo terras et terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aere cælum.
Quæ postquam evolvit, cæcoque exemit acervo,
Dissociata locis concordi pace ligavit.

cero post reditum, ad Senatum: *Id mihi manet.* Græci pariter utrumque casum admittunt. *Ed.* — *Corpore*, mole, acervo: *pugnabant*, movebantur intestino quodam motu elementa: *pugnabant calidis*, græca syntaxis, *μάχεσθαι τινί*; nisi malis præpositionem *cum*, quæ sequitur, ad hæc quoque referre: *sine pondere* paulo durius, iis, quæ erant sine pondere, τοῖς ἄνευ βάρους, scilicet οὖσι.

21. *Hanc Deus* etc. Hoc chaos Deus ita tractavit, ut primum elementa separaret, et cuique suum locum assignaret. Ut quodvis erat levius, ita altiorem locum occupabat. Cf. Fast. I, 106, V, 11. Claud. R. P. 249. — *Melior Natura.* Quæ sit ex mente poetæ, aut quo modo differat a *Deo*, frustra quæritur. Ipse poeta infra, vers. 31, fatetur se nescire. Sufficit vim quandam divinam intelligere. Nempe philosophi disputabant de natura creatoris, quum ab aliis vocaretur Deus, ab aliis animus per omnia fusus, ab aliis mens aut natura ratione prædita: vid. Lactant. Inst. div. I, v, 16 sqq.; Cic. Sen. 12: *Quum homini sive Natura, sive quis Deus nihil mente præstabilius dedisset.* Kœppen. per *Naturam* e placitis Anaxagoræ vires elementorum intell. Sed vers. ad vers. 5, *litem*, pugnam, fermentationem: νεῖκος ὀλοόν, Apollon. Arg. I, 498. *Litem* dixit variationis causa. Grav. Claudian. d. l. *veterem qua lege tumultum Discrevit Natura parens.*

22. *Abscidit*, sejunxit. Horat. I, Od. III, 21. *Deus abscidit Oceano terras*, ubi vid. Bentlei. Cf. Virgil. Ecl. VI, 35 sqq.: *Cælum* est æther. Pacuv. in Chrys. *Nostri cælum memorant, Graii perhibent æthera*: cf. Cic. N. D. II, 42. Sed et apud Græcos αἰθὴρ et οὐρανὸς usurpantur promiscue: vid. Valkenar. Diatrib. in Eurip., cap. VI. Vocat *liquidum*, quippe natura tenuiore et purum ab humoribus, aut, ut ipse, vers. 68, explicat, nihil terrenæ fæcis habens. Opponit *spissum aerem*, graviore pondere et repletum vaporibus et nebula. Cic. l. cit. *concretum aerem* dixit. Cf. cum omni hoc loco, XV, 239, sqq.

24. *Cæco*, in quo nullæ partes animadverti, discernique poterant. — *Dissociata ligavit.* Tria insunt. Deus *dissociavit* elementa *locis*, diversa iis loca tribuit, terræ imum, alterum mari, etc.; sed *ligavit dissociata*, ita dissociavit, ut tamen nexus eorum esset. Æther attingit aerem, aer attingit terram, etc. Tibul. IV, 1, 20: Aeri *contextus æther.* Hinc *concors pax*, qua non amplius permixta inter se pugnant. *Dissociare*, ut apud Horat. I, Od. III, 22: *Oceanus dissociabilis*, dissocians. — *Pace.* A Claud. III, 65, *fides* et *fœdus* elementis tribuitur.

Digitized by Google

Ignea convexi vis et sine pondere cæli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce :
Proximus est aer illi levitate, locoque :
Densior his tellus, elementaque grandia traxit ;
Et pressa est gravitate sui : circumfluus humor
Ultima possedit, solidumque coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,

26. *Ignea convexi* etc. Cf. Tibul. IV, 1, 19–23; Claudian. R. P. I, 246 sqq., ubi Proserpina hoc argumentum texit. Is *elementorum seriem* hunc primum Naturæ actum vocat. — *Ignea vis*, periphrasis ignis ipsius. *Vis*, βίη, apud poetas sæpe inservit periphrasi. *Ignis* porro *cæli* est æther, qui constat ignea natura (Virg. Ecl. VI, 33, *liquidus ignis*. Tibul. d. l., *igneus æther*), quæ eadem est levissima. — *Convexum*, pro concavum ; quem usum Cic. in Arateis, vers. 314, primus invexisse videtur Heyn. ad Virg. Æn. IV, 451.

27. *Emicuit*, repente et celeriter prosiluit, quod verbum maxime convenit levitati ætheris. — *Summa arx*, altissima mundi ora. — *Sibi legit*, tanquam sua sponte fecerit, quod lege naturæ fiebat. Etiam ap. Claud. d. l. nonnulli *legit flamma polum*. Cf. XII, 43, ubi eadem verba de Fama. — *Legit*. Florent. et tres alii, *fecit*, non improbante Burmanno. Sed v. not.

29. *Elementa grandia*, crassiora corporum stamina attraxit, quæ pondere suo deorsum vergebant. — *Pressa est*, ut subsideret. Fast. V, 13 : *Pondere terra suo subsedit et æquora traxit*; quod sumtum e Tibul. d. l.: *Qualis in immenso desederit aere tellus*.

30. *Sui*. Cantab. et viginti alii *sua*. Nempe genitiv. pron. primitivi pr. ponitur, ubi is casus a nomine adfectus aut facultatis pendet, sed deinde et sine tali nomine. Itaque sæpe in eo variant libri. — *Circumfluus*, (περίῤῥυτος) *humor*, Oceanus.

31. *Ultima possedit*, profundissima occupavit, quia terræ eminent super Oceani superficiem. Aliter Sever. Ætn. 103, *sors data cælo Prima, secuta maris, deseditque infima tellus*. Leuzius vero per *ultima* int. marginem orbis terrarum plani, atque *circumfluus* putat esse Homeric. ἀψόῤῥοος, *in se ipsum rediens*; sed vide ad vers. 12. — *Solidum orbem*, terram continentem, quæ solidior multo aquis. — *Coercuit*, amplectitur, ambit. Infra XV, 251 : *Tellus cogitur unda*. Cæterum huc respexit Lactant. Inst. div. II, IX, 2 : Terram *voluit humore circumflui et contineri*.

32–88. *Sic ubi dispositam* etc. Regius unus *compositam*. — Jam de exornatione et compositione totius mundi exponit. Initium facit a terra et aqua vers. 34–51 : progreditur in aerem vers. 52–66 : tum de æthere vers. 67—71 : postremo de incolis variarum mundi partium, in primis de homine vers. 72–88. — *Sic.... redegit*. Ordo et sensus horum verborum debet haud dubie esse hic : quum Deus *congeriem* illam, rudem et indigestam molem, *secuisset*, divisisset, atque in *membra*, distinctas partes, aquam, terram, redegisset

Digitized by Google

Congeriem secuit, sectamque in membra redegit;
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rabidisque tumescere ventis
Jussit, et ambitæ circumdare litora terræ.
Addidit et fontes, immensaque stagna, lacusque;
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis,

22-23, atque adeo *disposuisset*, cuique parti suum locum assignasset, 25-31. Amant poetæ ejusmodi transpositiones. Virg. Georg. I, 319: *Quæ..... segetem..... sublime expulsam eruerent*, i. e. eruerent et deinde in aerem expellerent. Idem, vers. 400: *solutos jactare maniplos*, jactare manipulos sic, ut solvantur. Similiter Noster passim. Vide ad vers. 303. Burm. tamen præfert alteram lectionem *compositam*, ut adeo *composita congeries* sit ille κόσμος, scil. *mundus* philosophorum. Bene. Sed me offendit hoc, quod illa moles nondum secta non poterat κόσμος, aut *mundus* sensu illo philosophico dici. Cic. in Timæo, cap. XXXI, p. 1114, Ern.: *ut hunc hac varietate distinctum bene Græci κόσμον, nos lucentem mundum nominaremus*. Etiam Claudian. in Ruf. I, 4, h. v. usus est: *dispositi fœdera mundi.*

33. *Secuit, sectamque.* Mirum in modum Noster illam repetitionem adfectavit. Cf. vers. 142, 158, 166, 206, et alibi. — *Membra* non satis commode Rod. *glieder* vertit. *Membra* omnino partes distinctæ alicujus rei, ut *membra carinæ*, *ædificii*, *philosophiæ*. Vide nos ad Plin. II, Ep. XVII, 9. Cæterum Anaxagoras, qui et ipse docebat, ab initio πάντα χρήματα πεφυρμένα fuisse, addebat: Ὁ Νοῦς δὲ αὐτὰ διῆρε, καὶ διεκόσμησε, καὶ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγε. Plutarchum vide de Plac. lib. I, cap. III.

35. *Parte foret* etc. Omnis hic locus plurimum habet suavitatis, a delectu in primis verborum. Pro simplici enim *facere* aut *fieri* posuit verba ea, quæ vel naturam rei exprimant, vel modum adspectabilem, quo facta sit. Terra *glomeratur*, freta *diffunduntur*, aquæ *pulsant* litora, *extenduntur* campi, valles *subsidunt*, montes contra *surgunt*. — *Glomeravit*. Cic. Tim. 15. *Deus mundum ita tornavit, ut nihil fieri possit rotundius*. N. D. II, 39, *terra nutibus suis* (pondere) *conglobata*. — Jam antea aquæ coercuerant orbem; nunc jubentur *diffundi*, latius extendi, atque hic illic se insinuare in terras, ut sinus et similia efficiant.

36. *Diffundi* pro *diffudit* Heins. ex Urbin. et Langerm. recepit. Bene; nam accedit et Lactant. Inst. II, 5, auctoritas, atque mollius etiam hoc est altero. — *Rabidisque* pro *rapidisque* in MSS. repertum et Heinsio probatum recepit Burm. — Et *rabies* et *insania* ventis tribuitur; vide Heins. *rabies Noti*, Hor. I, Od. III, 14.

37. *Ambitæ*, quæ cingitur a mari. Qua ratione *ambitus* mediam producat, disputatur: vide Burmann. — *Ambitæ circumdare* e copia poetica dictum.

39. *Cinxit*. Heins. mallet *strinxit*. Male. — *Declivia*, quia e locis altio-

Digitized by Google

Quæ diversa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquæ, pro ripis litora pulsant.
Jussit et extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi silvas, lapidosos surgere montes.
Utque duæ dextra cælum, totidemque sinistra
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis;
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei; totidemque plagæ tellure premuntur:

ribus defluunt; *pronos fluvios* alii dicunt. — *Obliquis* eleganter exprimit cursum fluviorum tortuosum. — *Cinxit*, inclusit.

40. Pro *diversa locis*, Georg. IV, 367, in pedestri oratione usitatius, *diversis* locis. — *Sorbentur*, ut Arethusa. Quidam subeunt terras, sed mox redduntur, ut Lycus in Asia, Erasinus in Argolica: vide Plin. H. N. II, 103.

41. *Perveniunt*. Francofurt. *conveniunt*, addita hac glossa, *id est cum aliis fluminibus*. Probat quidem Burmannus, *conveniunt*; sed ego nihil mutandum arbitror. Alios enim fluvios velut intercipit terra, alii usque ad mare perveniunt. *Campus* et *æquor* quamcumque planitiem designant. Hinc utrumque vocab. promiscue mox de planitie, agris, mox de superficie aut de fundo maris dicitur. Melius tamen nunc abstinuisset h. voc., quia proxime sequitur *extendi campos*.

42. *Liberioris*. Non inclusæ angustis ripis. *Vaga aqua* a Nostro appellatur Heroid. X, 136. — *Pro ripis* etc., merus lusus grammaticus. — *Sidere* aut *subsidere* de locis depressis et complanatis. Vid. Gron. Observat. p. 726: *surgere* contra (quasi surrigi, sursum agi) de iis, quæ excrescunt in altitudinem. Drakenb. ad Silium, III, 659: *Frons* honor arborum, vers. 346.

44. *Lapidosos*. Gebhard. Crep. I, 6, *spatiosos crescere*. Et ita Palat. sec. At alterum agnoscit Lactant. II, 5, et *surgere* exquisitius quam *crescere*. Etiam *lapidosos* minus vulgare, quam *spatiosos*.

45. *Utque duæ dextra* etc. Quemadmodum in cælo quinque zonæ sunt, duæ frigidæ, totidem temperatæ, una torrida; sic et in terra. In harum descriptione Nostro præiverant Virgil. Georg. I, 233 sqq., et Tibul. IV, 1, 152–174, qui ceteris copiosior est. Cf. etiam Claud. R. P. I, 257–263. Multo ornatior Ovidio est Virgilius. Pro eo, quod hic legimus, *est ardentior*, ille dixit: *una corusco Semper sole rubens, et torrida semper ab igni*; et de frigidis non satis habuit *altam nivem* commemorare, sed: *cærulea glacie concretæ atque imbribus atris*.

46. *Secant*, dividunt: ductum a sphæra, quam *secant* circuli. *Onus inclusum*, moles terræ, quam includit cælum. — *Cura Dei* est Deus ipse, sed quatenus curam gerit mundi. Fast. 1, 37: *Hæc igitur vidit trabeati cura Quirini.*

48. *Tellure*, deest *in*. *Premuntur*

Digitized by Google

Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu :
Nix tegit alta duas ; totidem inter utramque locavit,
Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.
Imminet his aer, qui, quanto est pondere terræ
Pondus aquæ levius, tanto est onerosior igni.
Illic et nebulas, illic consistere nubes
Jussit, et humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit : vix nunc obsistitur illis,
Quum sua quisque regant diverso flamina tractu,
Quin lanient mundum ; tanta est discordia fratrum !

sonantius et exquisitius, quam *sunt;* nam *premi* eleganter dicuntur, quæ finibus inclusa sunt. Virgil. Georg. I, 235 : zonæ *trahuntur.*

49. *Non est habitabilis* etc. Nempe ex opinione Veterum, qui zonas frigidas non minus, quam torridam, incolis orbas putabant : vide Lucret. V, 205; Virgil. Georg. I, 237 s., et Macr. Somn. Scip. II, 5, late de hac re disputantem.

50. *Utramque.* Revocavi *utramque,* quia *utramque* non nisi duo Leidd. habent, et unus pro varia lect. unde adsumsit Burm. Singularia non admittenda sunt, nisi Codd. consensu id exigente.

51. *Flamma*, poetice pro calore.

52. *Imminet*, superimpositus est. Et viciniam et altiorem situm h. v. indicat. — Vulgo, *qui, quanto est pondere terræ, Pondere aquæ levior.* Sed alterum e Cod. pervetusto protulit Const., Fanens. et *pondus levius* agnoscunt etiam excerpta Vatican. Calandræ, quanquam in his etiam *aqua* scribitur, quod argutum videbatur Heinsio. Vetustum *igni* ex Medic. Bonon. et Strozæ accepit Burmannus.

54. *Consistere.* Heins. malit *considere.* Male. — *Consistere*, colligi, oriri, συνίςασθαι, aut immorari. — *Motura.* Alias *terrere* Jupiter dicitur fulminibus aut tonitru. — *Facientes frigora*, ut apud Virg. Georg. I, 352, *agentes frigora venti.*

57. *Passim*, sine ordine et lege, ut quisque spiret, unde velit. Vide Burmannum, ad Quintiliani Declam. IV, 13. — *Habendum*, possidendum, vel agitandum : similiter græc. ἔχειν.

59. *Quum... tractu*, quum quisque ex diversa regione flat, ut Homer. Od. V, 295. — *Regant sua flamina*, tanquam personæ : *lanient*, graviter, pro disrumpant.

60. *Fratrum.* Habiti sunt Astræi et Auroræ filii. Hesiod. Th. 378. Sed Noster omni h. l. mythologia neglecta, rerum naturam sequitur ; itaque hoc nomine communem potius ventorum naturam respexisse videtur. Positum autem est in hoc epiphonemate cum virtute.

Digitized by Google